

TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMA
2024 – 2027

Sisällysluettelo

1. Perustehtävä ja tavoite	3
2. Ympäristö- ja käyttäjäanalyysi	3
2.1. Hallinnolliset muutokset	3
2.2. Rooli digitoituvassa maailmassa	5
3. Keskeisimmät toimenpiteet tuloskautena	6
3.1. Toiminnallinen tuloksellisuus tulostavoitteittain	6
3.1.1 Aineiston vastaanotto	6
3.1.2. Aineiston käsittely	7
3.1.3. Aineiston käyttöön antaminen	7
3.2. Kehittämishankkeet	8
3.2.1 Kiinteistö ja toiminta 2024–2027	8
3.2.2 Tietotekniikan kehittäminen 2024–2027	8
4. Investoinnit	9
4.1. Tilaan liittyvä investointi	9
4.2. Kertaluonteiset investoinnit ja palvelujen osto	10
5. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	10
6. Talouden tunnusluvut 2024 - 2027	12

1. Perustehtävä ja tavoite

Tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävän aineiston säilyttämistä ja käyttöön asettamista varten on vuonna 1989 perustettu opetusministeriön alainen Varastokirjasto. Varastokirjaston tehtävänä on ottaa vastaan ja säilyttää tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävää aineistoa ja asettaa se tarvitsijoiden käyttöön. (Laki Varastokirjastosta 1078/1988 ja asetus 12/1989, uudistettu 94/1992.)

OKM:n ja Varastokirjaston välisessä *Tulossopimus vuosille 2020 – 2023, voimavarat vuodelle 2023* -sopimuksessa todetaan tavoitetila:

Varastokirjasto lisää kansallista osaamis- ja tietopääomaa asiantuntemuksellaan, avoimella toimintakulttuurillaan sekä lisäämällä aineistojensa löydettävyyttä ja saavutettavuutta. Näin toimien mahdollistetaan toimintatapojen ja palvelujärjestelmän kehittäminen, uuden liiketoiminnan syntyminen sekä suomalaisen yhteiskunnan osaamiseen perustuva uudistuminen.

Toiminta-ajatus määritellään seuraavasti:

Varastokirjasto vähentää toiminnallaan yleisten ja tieteellisten kirjastojen kokoelmatarvetta ja varmistaa, että kokoelmaan luetteloitu aineisto säilyy tiedontarvitsijoiden käytössä. Varastokirjaston toiminta tukee avoimen tieteen edistämistä ja osaamisen kehittämistä yhteiskunnassa osana tutkimuksen infrastruktuureja.

2. Ympäristö- ja käyttäjäanalyysi

2.1. Hallinnolliset muutokset

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) käynnisti lokakuussa 2021 (VN/24284/2021) koko toimialan virastot kattavan konsernin kehittämishankkeen, jonka tavoitteena on varmistaa ministeriön ja virastojen toiminnan laatu ja palvelukyky tulevana vuosina. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa konsernin palveluiden, toiminnan ja ohjausjärjestelmän laatua sekä selkeyttää sivistyshallinnon rakennetta. Kehittämistyön tavoitteena on parantaa virastojen palvelu- ja toimintakykyä, tuottavuutta ja taloudellisuutta siten, että velvoitteet voidaan hoitaa kehysten mukaisten määrärahojen puitteissa. Uudistamistyöllä tuetaan osaltaan myös virastojen henkilöstön ja työyhteisöjen hyvinvointia.

Kehittämishankkeen tehtävänä on

- arvioida opetus- ja kulttuuriministeriön konsernin toimintaa kokonaisuutena ja luoda tilannekuva hallinnonalan virastojen kokonaisuudesta sekä määritellä tavoitetila ministeriön ja virastojen toiminnan laadulle ja palvelukyvyille;
- laatia opetus- ja kulttuuriministeriön konsernin kehittämisen toimenpideohjelma toiminnan kehittämiseksi;
- tarkastella toimenpideohjelmassa konsernin virastorakennetta, digitaalisia palveluita ja niiden yhteiskäyttömahdollisuuksia, tukitoimintojen resurssien käyttöä ja tehostamismahdollisuuksia, tarkastus- ja valvontatoimintaa, valtionavustustoimintaa sekä henkilöstöresurssien tehostamista. Tarkoituksena on lisätä kaikille yhteisten prosessien toteuttamista yhteistoimintana; sekä
- sisällyttää toimenpideohjelmaan tarvittavat ehdotukset toimintojen yhdistämiseksi, tehtävien siirtämiseksi, tehtävistä luopumiseksi, nykyisten tehtävien tekemiseksi pienemmillä resursseilla, työnjaon uudistamiseksi, resurssien osittaiseksi keskittämiseksi, henkilöstöresurssien käytön edistämiseksi sekä tarkastus- ja valvontatoiminnan kehittämiseksi.

Hankkeen tilannekuva ja tavoittila valmistuivat joulukuussa 2021. Kehittämishankkeen alustavista ehdotuksista on järjestetty henkilöstön ja sidosryhmien kuulemistilaisuudet. Kehittämishankkeen määräaika päättyy 30.9.2022. Hankeraportti julkaistaneen lokakuun 2022 aikana.

Sivistyshallinnon toiminnan kehittämiseksi laaditaan muutosohjelma, joka sisältää sekä pidemmän että lyhyemmän aikavälin esityksiä. Virastorakenteen uudistamista koskevat esitykset on valmisteltu toteutettavaksi vuosina 2023 - 2026.

Kansalliskirjasto on vuosina 2019 - 2022 tehnyt huomattavaa kokoelman ja kokoelmatilan rationalisointia, jonka tuloksena Kansalliskirjasto on siirtänyt Varastokirjastoon humanistista tutkimuskirjallisuutta noin 2 hkm. Lähivuosina vastaavaa isoa aineistojen siirtohanketta ei ole suunnitelmassa.

Yliopistojen ja korkeakoulujen rakennemuutokset ovat vaikuttaneet niissä toimiviin tiedekirjastoihin. Aiemmin laitos- ja alakohtaisia tietopalveluyksiköitä on joko lakkautettu tai yhdistetty suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Fyysisten kokoelmien määrää sekä kokoelmatiloja on vähennetty. Tieteellisten kirjastojen aineistohankinnat painottuvat aiempaa vahvemmin e-aineistoihin: v. 2020 painettuja aineistoja hankittiin n. 4 miljoonalla eurolla, kun e-aineistoja n. 39 miljoonalla eurolla (Lähde: Tieteellisten kirjastojen tilastotietokanta). Hankinnan suhde - e-aineistot vs. painetut - on edellä kuvatun mukainen tultaessa 2020-luvulle.

Sama suuntaus on ollut nähtävissä **ammattikorkeakoulujen** rakenteissa ja on muodostettu suurempia, monialaisia kokonaisuuksia. Samaan aikaan ammattikorkeakouluissa on ollut käynnissä nopea muutos kohti etäopetusta. Näiden muutosten seurauksena kirjastot ovat siirtäneet painettuja aineistojaan Varastokirjastoon huomattavissa määrin. Vaikka määrällisesti suurimpien yhdistymisten aika ajoittui vuosiin 2010 – 2015, on yhdistymisiä tapahtunut edelleen ja siten myös aineistosiirtoja Varastokirjastoon.

Yleisistä kirjastoista annetussa laissa (1494/2016) säädetään muun muassa kirjastojen toiminnasta, toiminnan paikallisesta, alueellisesta ja valtakunnallisesta edistämisestä sekä kirjastojen yhteistyöstä. Voimaantulleen lain myötä aiempi maakuntakirjastotoiminta lakkautettiin vuoden 2018 alussa ja alueelliset kehittämiskirjastot (AKE) aloittivat toiminnan. AKE-kirjastoja on yhdeksän.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettamaan alueelliseen kehittämistehtävään kuuluva antokaukolainauksen resurssi on keskitetty alueellisen kehittämistehtävän kirjastoihin. Tämän vuoksi kirjastojen, jotka eivät ole kehittämiskirjastoja, kaukolainaus on maksullista ja kallistunut. Yleisten kirjastojen kaukolainaus onkin kohdistunut sekä AKE-kirjastoihin että Varastokirjastoon.

Laisa yleisistä kirjastoista määrittellään yleisille kirjastoille myös tilallisia tehtäviä: niiden tulee tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. Kirjastot ovat mahdollisuuksien mukaan muuntaneet tiloja kirjastolain mukaiseen toimintaan. Fyysiset kokoelmat ovat antaneet tilaa oleskelulle, oppimisympäristöille sekä esiintymisalueille. Aineistoja - kirjoja, varastokokoelmia ja etenkin musiikkitalenteita - on siirretty Varastokirjastoon.

Yleisten kirjastojen e-aineistojen käyttökerrat ovat viime vuosina olleet voimakkaassa kasvussa. Myös tulevaisuudessa e-aineistojen käyttömäärien voidaan arvioida kasvavan. Käyttö näyttää lisääntyneen vuonna 2020 ja on jatkanut kasvuaan 2021. (lähde: tilastot.kirjastot.fi)

Yleisistä kirjastoista annetuun lain 11§ mukaisesti yleiset kirjastot toimivat ja kehittävät toimintaansa yhteistyössä muun muassa Varastokirjaston kanssa. Suunnitelmallinen yhteistyö lisää Varastokirjaston roolia yleisten kirjastojen kokoelmatyössä. Kirjastot ovat osa kuntien peruspalvelua ja niiden käyttö on pysynyt korkealla tasolla. Kuntaliiton v. 2020 teettämän tutkimuksen mukaan kuntapalveluista kaikkein tyytyväisimpiä ollaan kirjastopalveluihin (lähde: kuntaliitto.fi).

Vaikka kyse ei ole hallinnollisesta muutoksesta, ei tässä yhteydessä voida sivuuttaa keväällä 2020 alkaneen koronapandemian vaikutusta e-aineistojen käytön räjähdysmäiseen kasvuun kaikilla kirjastosektoreilla.

Tarkkoja kasvulukuja tai prosenttiosuuksia ei ole vielä tiedossa, mutta käytön määrän lisääntyminen ollut erittäin suurta.

Tarkkaa lukua suomalaisten **erikoiskirjastojen sekä tietopalvelujen** lukumäärästä ei ole saatavilla, puhutaan kuitenkin sadoista. Myös erikoiskirjastoilla on samankaltaisia haasteita tilojen ja kirjastotoiminnan resursoinnin suhteen. Huolestuttavaa onkin, että lähtökohtaisesti pienten, erikoistuneiden kirjastojen/tietopalvelujen toimintoja on lakkautettu kokonaan tai vähennetty henkilöstö- tai muita resursseja niin, että tietopalvelutoiminta on käytännössä loppunut kokonaan. Tämä rakennekehitys erikoiskirjastoissa ja tietopalveluyksiköissä on lisännyt Varastokirjaston merkitystä aineistoresurssina sekä vakiinnuttanut Varastokirjaston toiminnan oman kokoelman ”lähivarastoksi”.

Varastokirjastoon aineistoa ovat luovuttaneet kaikki yliopistokirjastot, valtaosa ammattikorkeakoulukirjastoista sekä laajasti yleiset kirjastot: keskuskirjasto, alueelliset kehittämiskirjastot ja lähes puolet muista yleisistä kirjastoista. Näiden lisäksi yli 300 muuta kirjastoa ovat lähettäneet aineistoja Varastokirjaston kokoelmaan. Siirretystä aineistosta n. 80 % on peräisin yliopisto- ja korkeakoulukirjastoista.

2.2. Rooli digitoituvassa maailmassa

Kaikilla kirjastosektoreilla on tehty voimakas siirtymä e-aineistoihin. Tämä näkyy kustantajien julkaisutarjonnassa, hankinnan painotuksissa sekä käyttölukujen kasvuna. E-aineistojen osuus kirjastojen kokoelmissa on kasvanut 2010-luvulta lähtien ja näyttää kiihtyneen parin edeltäneen vuoden aikana. Voitaneen todeta koronapandemian osaltaan vaikuttaneen e-aineistojen käytön kasvuun kaikilla kirjastosektoreilla. Useilla tieteenaloilla e-aineistot muodostavat tärkeimmän aineistoresurssin. Painettuja aineistoja käytetään edelleen, vaikka näiltä osin hankinta on vähentynyt merkittävästi. Paradoksaalisesti samaan aikaan perinteisen, painetun aineiston julkaiseminen on määrällisesti kasvanut.

Digitoituvassa yhteiskunnassa syntyy uusia mahdollisuuksia painettuja aineistoja säilyttävien instituutioiden yhteistyölle. Muistiorganisaatioissa on suuri määrä tieteellisesti arvokasta painettua aineistoa, jota ei kaikilta osin ole mahdollista digitoida. Vapaa pääsy rikkaaseen ja historialliseen tutkimuskokoelmaan kaikilla kielillä ja kaikista kulttuureista on tärkeää. On muistettava, että sisällön ohella painetun aineiston fyysiset ja visuaaliset ominaisuudet ovat olennaisia.

Airut-hanke: Digitaalinen aineistojen välittäminen paitsi kirjastosta toiseen, mutta myös suoraan loppukäyttäjälle tulee varmistaa teknisin ja sopimuksellisin ratkaisuin. Kirjastojärjestelmäriippumattoman kaukopalvelun kehittäminen on kansallisen kirjastokentän tavoitteena. Varastokirjaston vuonna 2021 käynnistämä *Airut*-hanke vastaa osaltaan asetettuun tavoitteeseen. Hankkeen keskeisimmät tavoitteet ovat seuraavat:

- Loppuasiakkaan näkökulma: Varastokirjaston aineiston tulee olla löydettävissä verkkokirjastosta ja se tulee saada helposti käytettäväksi
- Kaukolainatilausten prosessointi kirjastojärjestelmässä aina tilauksesta tilastointiin
- Toteutus on ISO18626 -standardin mukainen
- Artikkelitilaukset suoraan loppukäyttäjälle: ratkaistaan tekijänoikeusasiat sekä löydetään tekninen toteutus raportointiin

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee hanketta 70 000 euron avustuksella. Hanke jatkuu vuoden 2023 aikana.

Vaikka kirjastojen kokoelmissa ja niiden käyttökulttuurissa tapahtuu muutoksia, on jatkossakin huolehdittava Varastokirjastolle asetetusta perustehtävästä ja siihen sisältyvästä aineiston kuvailusta ja käyttöön asettamisesta. Kuvailutyö takaa, että kirjastojen aineistot ovat asiakkaiden löydettävissä ja siten käytettävissä.

Kirjastoaineisto muuttuu ja syntyy uusia mediatyyppejä. Aineiston käyttöikä kirjastoissa lyhenee ja tämä nopeuttaa painetun aineiston kulkua Varastokirjastoon aiempaa nopeammin. Painettuja aineistoja kuitenkin hankitaan edelleen, ja niiden käyttö jatkuu vielä aineiston aktiivisen elinkaaren jälkeen.

Varastokirjaston aineisto on löydettävissä kansallisen Finna-hakuportaalin kautta ja kirjaston Vaari-Finna avautui 2018. Finna on palvelu, joka tarjoaa Suomen arkistoille, kirjastoille ja museoille mahdollisuuden tuoda aineistonsa yhteen ja kaikkien löydettäväksi. Kansalliskirjasto vastaa palvelun ylläpidosta ja sitä kehitetään yhdessä muistiorganisaatioiden kanssa. Teknisessä toteutuksessa on hyödynnetty avoimen lähdekoodin ohjelmistoja. Finna on syntynyt osana opetus- ja kulttuuriministeriön *Kansallinen digitaalinen kirjasto* –hanketta (2008–2017).

3. Keskeisimmät toimenpiteet tuloskauteina

3.1. Toiminnallinen tuloksellisuus tulostavoitteittain

Osana kansallisen kokoelmatyön periaatteiden ja käytäntöjen kokonaisuutta Varastokirjaston kokoelmapolitiikka on tehty yhteistyössä kirjastosektoreiden kanssa. Palvelusopimuksin sekä kokoelmayhdyshenkilöiden verkostolla on mahdollistettu kokoelmapolitiikan jalkauttaminen kirjastoissa. Lähettävillä kirjastoilla on aiempaa suurempi vastuu Varastokirjastoon toimitettavan aineiston evaluoinnista ja metadatan tuotannosta. Kokoelmapolitiikan mukaisesti Varastokirjasto voi poistaa kokoelmastaan erittäin vähän käytettyä aineistoa.

Kansallinen yhteinen tietovaranto Melinda ja sen kasvava tiedontuottajien määrä varmistaa kerran tehdyn työn uudelleenkäytön eli metadatan uusiokäytön. Yhteinen tietovaranto varmistaa lähettävän kirjaston toivoman kuvailun tason säilymisen aineiston siirron yhteydessä. Tämä palvelee loppukäyttäjää ja säästää kustannuksia. Varastokirjasto on valtakunnallisesti merkittävä tiedontuottaja Melindaan.

3.1.1 Aineiston vastaanotto

Alla olevassa taulukossa näkyy vuosina 2020–2022 siirretyn aineiston määrä hyllymetreinä ja arvio vuodelle 2023. Vastaanotetun aineistomäärän hyllymetrit ovat lähettäjäkirjastoille koituneita hyllymetrien tilasäästöjä.

Tilan vapauttaminen	2020	2021	2022 arvio	2023 arvio
siirrettyä aineistoa (hm)	2 156	2 920	2 000	2 000

Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää Varastokirjaston johtokuntaan edustajat kaikilta kirjastosektoreilta sekä Kansalliskirjastosta. Johtokunta on kirjastokentältä saamallaan mandaatilla ilmaissut olevansa huolissaan kokoelmaan lahjoittamastaan aineistosta, jos nykytiloihin liittyy riskejä. Vuonna 2021 aloitettu selvitystyö Varastokirjaston nykyisten kokoelmatilojen laajentamisesta sekä kiinteistön peruskorjaustarpeista valmistui alkuvuonna 2022. Selvitys osoitti, että kiinteistön kunto on oletettua huonompi, sisältää rakenteellisia riskejä, lisäksi peruskorjauksen kustannusarvio ylittää uudisrakennuksen kustannukset.

Opetus- ja kulttuuriministeriön suostumuksella rakennushanke etenee uudisrakennushankkeena. Uudisrakennuksen on määrä valmistua alkuvuonna 2025 ja toiminta tiloissa voidaan käynnistää kesällä 2025. Uudisrakennus rakennetaan toisalle, joten kirjasto ei tarvitse väistötiloja vaan voi muuttaa suoraan uusiin tiloihin. Muutto aiheuttaa katkon sekä aineiston vastaanottoon vuoden 2024 aikana että lainaustoiminnan loppuvuonna 2024.

Vuonna 2025 aineistoja voidaan ottaa vastaan kokoelmatilojen valmistumisen mukaan. Vastaanotettavan aineiston siirtomääräarvio vuosille 2025-2027 on 2 hkm/vuosi.

3.1.2. Aineiston käsittely

Varastokirjasto osallistuu aktiivisesti kansalliseen luettelointiyhteistyöhön ja soveltaa yhteisiä sopimuksia toimintaympäristöönsä sopivalla tavalla. Kansainvälistä luettelointikehitystä seurataan ja toimintaa kehittävät asiat otetaan käyttöön. Poimintaluetteloinnin osuus kasvaa, sillä muista kirjastoista siirrettävä aineisto sisältyy enenevässä määrin yhteisluetteloon, kuten edellä mainittuun Melindaan.

Alla olevassa taulukossa näkyy vuosina 2020-2022 käsitellyn aineiston määrä sekä ennuste 2023:

Aineiston käsittely (hm)	2020	2021	2022 ennuste	2023 ennuste
Monografiat	1 456	1 517	1 250	
Kausijulkaisut	634	509	700	
Väitöskirjat				
CD- ja LP-levyt	66	166	50	
Yhteensä	2 156	2 192	2 000	2 000

Vuosina 2024-2025 aineiston käsittelyssä on katkoja: muutto uusiin tiloihin edellyttää nykyisen kokoelman pakkaus-, siirto- ja hyllytystoimia. Arvion mukaan aikavälillä 2024-2027 voitaneen käsitellä yhteensä n. 5 hkm aineistoja eli keskimäärin 1,25 hkm/vuosi. Vuoden 2024 lopussa aineistoa on käytettävänä noin 106 hkm.

Nykyisestä kiinteistöstä käyttöön otettiin lisää kokoelmatilaa vuonna 2014. Hyllyjä uuteen tilaan saatiin noin 27 kilometriä. Nykyisillä kartuntamäärillä hyllytilaa riittää vuoden 2024 loppupuolelle.

3.1.3. Aineiston käyttöön antaminen

Aineisto annetaan käyttöön nopeasti ja kustannustehokkaasti. Lainat ja jäljenteet toimitetaan tilauksen saapumispäivänä, kuitenkin 24 tunnin kuluessa logistiset mahdollisuudet huomioiden. Digitaalista aineistonvälitystä, eli asiakkaalle skannattuna välitettävän aineiston lähettämistä kehitetään siten, että skannattu aineisto olisi mahdollista toimittaa suoraan loppukäyttäjä-asiakkaalle nykyisen kirjastoasiakkuuden sijaan.

Aineiston edelleenvälittämisessä tutkitaan uusia logistisia ratkaisuja yhdessä asiakaskirjastojen sekä tekijänoikeusjärjestöjen kanssa. Asiakkaita palvellaan molemmilla kotimaisilla kielillä sekä englanniksi. Lisäksi pyritään löytämään uusia keinoja kokoelman löydettävyyden parantamiseksi. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi Finnan tarjoamia mahdollisuuksia sekä yhteistyötä etenkin Kansalliskirjaston kanssa.

Palvelutasoa ylläpidetään ja kehitetään henkilökunnan tarkoituksenmukaisella koulutuksella, teemakyselyin asiakaskirjastoihin ja osallistumalla kansallisiin aineistojen yhteiskäyttöhankkeisiin. Henkilökunnan jaksamista ja osaamista kehitetään panostamalla koulutukseen, oikea-aikaiseen viestintään ja työtehtävien kehittämiseen.

Vuosina 2020-2023 Varastokirjaston vastaanottamien tilausten määrä:

	2020	2021	2022 arvio	2023 arvio
Tilauksia	62 750	66 716	85 000	85 000

Varastokirjaston palvelutoiminnan tärkein vaikutus näkyy aineistojen yhteiskäytön edistämisenä. Kokoelma on kansallisessa yhteisessä käytössä. Tämä mahdollistaa vähän käytetyn aineiston luotettavan, nopean ja maksuttoman saatavuuden. Tekijänoikeuslain reunaehdot palvelutoimintaan tunnistetaan. Artikkelikopioiden edelleenvälittämisen mahdollisuuksiin haetaan ratkaisua yhteistyössä alan järjestöjen kanssa.

3.2. Kehittämishankkeet

3.2.1 Kiinteistö ja toiminta 2024–2027

Senaatti-Kiinteistö kartoitti Kuopion Kirjatalo oy -kiinteistön peruskorjaus- sekä kokoelmien lisätilatarpeen loppuvuonna 2019. Kartoitus liittyy osaltaan vuonna 2017 tehtyyn *Varastokirjaston yhdistäminen Kansalliskirjastoon* –selvitykseen (OKM 2017:52). Selvityksen kustannustietoja on päivitetty vuoden 2019 aikana.

Syksyllä 2020 tehdyn opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaan Varastokirjasto jatkaa opetus- ja kulttuuriministeriön alaisena virastona, sijaintipaikkanaan Kuopio. Päätöksen myötä käynnistettiin nykyisen kiinteistön peruskorjaushanke. Jo aiemmin oli arvioitu Varastokirjaston nykyisen kokoelmatilan täyttyvän vuoden 2024 loppuun tultaessa.

Vuonna 2021 aloitettu selvitystyö Varastokirjaston nykyisten kokoelmatilojen laajentamisesta sekä kiinteistön peruskorjaustarpeista valmistui alkuvuonna 2022. Selvitys osoitti, että kiinteistön kunto on oletettua huonompi, sisältää rakenteellisia riskejä ja peruskorjauksen kustannusarvio ylittää uudisrakennuksen kustannukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön suostumuksella Senaatti on käynnistänyt Varastokirjaston uudisrakennushankkeen. Hankesuunnitelma laadittiin käyttäjän (Varastokirjaston) ja asiantuntijakumppaneiden (esim. Ivi-, sähkö-, logistiikka- jne. suunnittelijat) yhteistyönä. Suunnitelman valmistumisen jälkeen Senaatti-kiinteistöt käynnisti kilpailutusprosessin loppukesästä 2022. Uudisrakennuksen on määrä valmistua alkuvuonna 2025 ja kirjaston toiminta käynnistyy uusissa tiloissa kesällä 2025.

3.2.2 Tietotekniikan kehittäminen 2024–2027

Varastokirjasto siirtyi avoimen lähdekoodin Koha-kirjastojärjestelmään kesäkuussa 2019 ja on mukana kirjastojärjestelmän kehittämistyössä. Koha-järjestelmää käyttävät yliopisto- ja ammattikorkeakoulukirjastot ja muutama erikoiskirjasto siirtyivät vuonna 2021 Kohan kansainväliseen versioon. Tämä avaa uusia mahdollisuuksia paitsi kansallisen, myös laajemman kirjastojärjestelmätyn kehittämiseen.

2024-2027: rakennushankkeessa on mukana Valtorin nimeämä muuttokoordinaattori. Tämän tehtävänä on huolehtia siitä, että käyttäjän tarvitsema ict-ympäristö huomioidaan rakennushankkeen vaiheissa suunnittelusta valmiiseen tilaan. Tavoitteena on joustava ja kirjaston toimintaa tukeva tarkoituksenmukainen ict-arkkitehtuuri.

Vaikka varastokirjastotyö on pitkälti kokoelma-, työpiste- ja laitesidonnaista, tavoitellaan tulevien vuosien aikana työpistesidonnaisuutta vähentäviä ratkaisuja kaikkien toimintojen osalta. Esimerkiksi luettelointityötä olisi mahdollista tehdä kaikkialla Varastokirjaston tiloissa, ei ainoastaan nimetyin työpöydän /-pisteen ääreltä. Etätyöskentelyä lisätään, kun se on työvaiheen ja työvälaineiden (ml. laitekanta ja tietoliikenneyhteydet) kannalta mahdollista. Myös kokoelmanhallinnan osalta etsitään uusia ratkaisuja. Tavoitteena on tarjota työskentelytilaa myös muille valtion työntekijöille (joustavat työympäristöt) toimivine tietoliikenneyhteyksineen.

Nykyisellä tulossopimuskaudella on päästy säännölliseen laitekannan uudistamiseen ja hallinnon osalta mahdollistettu paikkariippumaton työskentely. Ict-palvelujen vuosikustannus on viraston budjetissa varsin huomattava menoerä, jonka kehitystä seurataan säännöllisesti. Palveluntuottaja Valtorin kanssa on etsitty paitsi toimivia, myös kustannuksellisesti järkeviä ratkaisuja. Tämän kehityksen jatkuvuus nähdään kirjaston toiminnan kannalta jopa nykyistä merkittävämpänä seuraavalla tulossopimuskaudella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön Sivistyshallinto 2030 -hankkeen keskiössä oleva digitalisaation kehittäminen huomioidaan kirjaston toiminnassa ministeriön kanssa käytävissä tulosneuvotteluissa.

4. Investoinnit

4.1. Tilaan liittyvä investointi

Kappaleessa 3.2.1 sivuttiin uudisrakennukseen liittyviä suunnitelmia. Kappaleen 4.1. tiedot on saatu Senaatti-kiinteistöjen asiantuntijoilta.

Varastokirjasto on vuokrannut Senaatti-kiinteistöiltä Kiinteistö Oy Kuopion Kirjatalo-nimisessä kiinteistössä sijaitsevat tilat, yhteensä 7 674 m². Senaatti-kiinteistöt omistaa kiinteistön osakkeista 42,9 % sekä maapohjan, yhtiön toinen omistaja SOK omistaa 57,1%.

Nykyiseen kiinteistöön kohdistuu suuria peruskorjaustarpeita. Keväällä 2021 laadittiin Senaatin toimesta selvitys, jossa tutkittiin mahdollisia sijoituspaikkoja Varastokirjastolle Kuopion alueella. Tuolloin valittiin tutkittavaksi vaihtoehto, jossa Kirjatalon kiinteistö peruskorjataan Varastokirjaston käyttöön. Tutkinnan myötä ilmeni, että kiinteistön kunto on oletettua huonompi, sisältää rakenteellisia riskejä ja peruskorjauksen kustannusarvio ylittää uudisrakennuksen kustannukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön suostumuksella Senaatti on käynnistänyt Varastokirjaston uudisrakennushankkeen.

Varastokirjaston toimitilahankkeen hankesuunnitelman mukaan uudiskohde valmistuu vuoden 2024 lopussa ja käyttöönotto tapahtuu vuoden 2025 alusta. Varastokirjaston muuttoon on hankeaikataulussa varattu kuusi (6) kuukautta. Rakennushankkeen lopullinen aikataulu valmistuu urakoitsijavalinnan yhteydessä loppuvuonna 2022.

Päätökset toteutuksesta ja rahoituksesta varmistuvat tammi-helmikuun 2023 taitteessa: Senaatti-kiinteistöt tekee päätöksen investoinnista, ja ministeriö päättää vuokrauksesta saatuaan raha-asianvaliokunnan puollon. Aikataulusuunnitelmassa on huomioitu päätöksenteon valmisteluun tarvittava aika. Uuden toimitilan rakentaminen vaatii investointipäätöksen ja asiakkaan sitovan vuokrasopimuksen, jonka allekirjoittamisen oli alun perin suunniteltu valmistuvaksi joulukuussa 2022.

Päätös urakoitsijasta ja uudishankkeen vuokrasopimuksen allekirjoittaminen ajoittuvat alkuvuoteen 2023, kuten yleis- ja toteutussuunnittelu. Rakennustöiden on määrä alkaa keväällä 2023. Urakka-aikataulun rinnalla on huomioitu Varastokirjaston uusien toimitilojen kokonaiskustannuksiin vaikuttavien tekijöiden, kuten kiinteistön toimitila- ja turvapalveluiden sekä muuton ja käyttäjähankintojen – kuten irtokalusteet ja käyttäjän laitteisto - kartoittaminen budjetointia varten. Palvelu- ja tavarahankintojen tarkempi määrittely, kilpailuttaminen ja palvelusopimusten laatiminen tapahtuu hankkeen toteutussuunnittelun edetessä.

On tunnistettu riskit, jotka liittyvät uudisrakennushankkeeseen. Näitä ovat mm. kilpailutusprosessi (mahdollisuus valitukseen): rakentamisen aikataulun venyminen sekä rakennuskustannusten hintojen nousu paitsi rakennustarvikkeiden, myös maailman tilanteesta johtuen. Pahimmillaan rakennushanke voi siis kariutua jo kilpailutusvaiheeseen.

Varastokirjaston alustava vuokralaskelman päivitys: kokonaisuudesta eri vaiheineen sovitaan ennen investointia tehtävällä vuokrasopimuksella. Hanke on 100 % vuokravaikutteinen. Vuonna 2025

Varastokirjaston vuokratkustannus on noin 2 M€ vuodessa. Lisäys vuoden 2022 vuokraan nähden on n. 1,5 M€ vuodessa.

Tätä kirjoittaessa (26.9.2022) ei ole tietoa, kuinka monesta kuukaudesta Varastokirjasto maksaa päällekkäistä vuokraa, mutta muuttovaihe nykyisestä tilasta uuteen pyritään optimoimaan Senaatin kanssa mahdollisimman lyhyeksi. On keskusteltu alustavasti, josko Senaatin on mahdollista antaa 1-3 kuukautta vuokravapaamuuttovaiheessa.

4.2. Kertaluonteiset investoinnit ja palvelujen osto

Uudisrakennuksen käyttökuntoon varustaminen ja muuttokustannus

Varastokirjaston uudisrakennuksen kertaluonteisilla investoinneilla tarkoitetaan tilojen käyttökuntoon varustamista ja toimintaan liittyvien laitteiden kertaluonteista hankintaa. Kokoelmatilojen siirtohyllyt lasketaan kuuluvaksi urakkaan, eli eivät kuulu käyttäjän hankittavaan kalustukseen.

Konsultaatioapua on saatu Senaatti-kiinteistöiltä ja Hanselin kilpailuttamilta sopimustoimittajilta. Molemmiin puolin on ymmärrys, ettei konsultaatio sido osapuolia tuleviin hankintoihin.

Irtokalustehankinnat kohdistuvat työ- ja toimistotilojen varustamiseen 18 virkamiehelle ja yleisiin tiloihin. Irtokalusteiksi on luettu työpistekalusteet, tauko- ja kokoustilakalusteet, tarvikekaapit, avohyllyt, pientyöskentelytilat (”puhelinkopit”), viherseinät tai vastaavat, akustolevyt tai vastaavat sekä lukolliset henkilökohtaiset lokerikot.

Laitehankinnoilla viitataan ei-leasinglaitteisiin, kuten skannereihin, joita esitetään hankittavaksi 2 (kaksi) kappaletta.

Edellä mainitut hankinnat ja niiden kustannus, vuosi 2025 (kertaluonteinen kustannus, irtain)

Arvio irtokalusteiden kertaluonteisesta kustannuksesta, alv 0%	70 000 euroa
Arvio kahden (2) skannerin kertaluonteisesta yht. kustannuksesta, alv 0%	40 000 euroa
Yhteensä, alv 0%	110 000 euroa

Muuttokustannus ja muuton aikataulu

Muuttokustannuksiin sekä muuton keston on saatu konsultaatioapua Kansallisarkiston Mikkelin toimitilan käyttöönotosta. Mikkeliin siirrettiin n. 53 hyllykilometriä aineistoa, muuttoon käytettiin 3 kuukautta aikaa. Kustannusarvio oli n. 500 000 euroa. Muuttomatka oli Helsingistä Mikkeliin.

Varastokirjaston kohdalla on varsin realistista kaksinkertaistaa Kansallisarkiston luvut: muutettavaa aineistoa on Varastokirjastossa n. 105 hyllykilometriä, muuttoon tulee varata aikaa n. 6 kuukautta ja muuttokustannukset ovat noin miljoona euroa. Arvio perustuu yritysmuuttoja tekevän asiantuntijan konsultaatioon.

Muuttokustannukset, vuosi 2025 (palvelujen osto)

Arvio muuttopalvelusta: pakkaaminen, muuttokuljetus, hyllitys, alv 0%	1 000 000 euroa
---	-----------------

5. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Varastokirjaston vuoden 2021 henkilöstömäärä oli 17,58 htv, joista miehiä 7 ja naisia 12. Henkilöstö on vakituisissa virkasuhteissa. Henkilökunnan keski-ikä vuoden 2021 lopussa oli 53,2 vuotta (vrt. valtion henkilöstö v. 2021: 45,6 vuotta, lähde: Valtion henkilöstökertomus 2021).

Varastokirjaston henkilöstövaihtuvuus on vähäistä ja virkoja on tullut avoimiksi pääosin eläköitymisten myötä. Kuvaavaa on, että virkaurat ovat olleet pitkät. Tämä vaatii johdolta erityistä huomiointia henkilöstön työssäjaksamisen sekä tehtäväkuvien suhteen. Lisäksi ennakkointia vaaditaan valmistautuessa osaamisen

siirtoon: vuonna 2022 eläkkeelle siirtyi 2 virkamiestä ja vuoteen 2026 tultaessa nykyisistä virkamiestä 5 saavuttaa eläkeiän.

Avoimeksi tulleet virat on tähän saakka voitu täyttää. Tehtäviä on myös yhdistelty, kun se on ollut tarkoituksenmukaista. Rekrytointien myötä henkilökunnan ikä- ja osaamisjakauma on lauantunut: virastossa on yhtäältä työvuosien myötä karttunutta asiantuntijuutta ja toisaalta uutta osaamista, uusien teknologioiden ja työmenetelmien osajia.

Työuran eri vaiheissa olevien osaamista ja tietämystä on hyödynnetty viraston sisäisellä työkierrolla. Ikäjohtamista sovelletaan henkilöstökaaren molemmissa päissä henkilöstön elämäntilanteiden sekä perhe- ja työelämän yhteensovittamiseksi. Työpaikalla on tehty toimenpiteitä ergonomian parantamiseksi, selkeytetty työnkulun prosesseja ja yhtenäistetty työmenetelmiä. Tulevien vuosien haasteena on saada virastoon tarvittavaa osaamista: esimerkkinä perinteisen ja sosiaalisen viestinnän/tiedotuksen ammattilaisuutta.

Työhyvinvointia seurataan vuosittain yhteistyössä työterveyshuollon kanssa sekä seuraamalla vuosittain VMBaro-työtyytyväisyyskyselyn tuloksia. Vuonna 2022 kyselyn kokonaistyötyytyväisyyden tulos oli 3,91 (v. 2021: 3,91). Tulos on valtion keskiarvoa korkeampi¹ (valtio v. 2021: 3,65). Tavoitteena on ylläpitää saavutettu työtyytyväisyyden taso, mutta samalla kiinnittää enemmän huomiota niihin osa-alueisiin, jotka selkeästi koetaan epäkohdiksi. Virastolla on vuonna 2020 käyttöön otettu tasa-arvosuunnitelma, toteutumista seurataan sekä päivitetään säännönmukaisesti.

Työn tekemisen sujuvuutta tuetaan ergonomisin ratkaisuin. Työilmapiiriä ja työssä viihtyvyyttä parannetaan käytössä olevien resurssien mukaan, ennakoivalla suunnittelulla sekä henkilöstöä kuullen. Henkilöstöllä on käytössä Break Pro –taukoliikuntasovellus. Omaehtoista liikunta- ja kulttuuriharrastusta sekä virkistystoimintaa tuetaan muun muassa ePassilla. Sairauspoissaolojen määrää seurataan yhteistyössä työterveyshuollon kanssa. Tavoitteena on proaktiivinen työssä jaksaminen ja -hyvinvointi.

Henkilöstön työturvallisuutta ja varautumista kehitetään suunnitelmallisesti. Vuonna 2021 päivitettiin *Varastokirjaston turvallisuussuunnitelma* sekä *Varastokirjastolaisen opas*. Lisäksi laadittiin *Varastokirjaston valmiussuunnitelma*.

¹ https://www.palkeet.fi/media/vmbaro/vmbaro_koko_valtio_muuttujittain_2021.pdf

6. Talouden tunnusluvut 2024 - 2027

Vuosi	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Palkat	820 000	832 000	840 000	844 000	852 000	860 000	868 000
%	49,50 %	49,60 %	49,85 %	48,78 %	25,14 %	26,00 %	
Vuokrat	515 051	515 051	548 500	584 000	2 010 000 +220 000	2 140 650	2 279 792
%	31,00 %	30,70 %	32,55 %	33,76 %	65,80 %	64,72 %	
Palvelujen osto	278 000	287 000	257 500	260 000	265 000	265 000	265 000
%	17,00 %	17,10 %	15,28 %	15,03 %	7,82 %	8,01 %	
Muut menot	43 600	44 254	39 000	42 000	42 000	42 000	42 000
%	2,50 %	2,60 %	2,32 %	2,43 %	1,24 %	1,27 %	
Investoinnit					110 000 1 000 000		
YHTEENSÄ (VARK TAE)	1 656 651	1 678 305	1 685 000	1 730 000	3 389 000	3 307 650	3 454 792
Siirtyy ed. vuodelta	87 655	207 826	100 000*	40 000*	0	-208 000	
OKM TAE	1 682 000	1 679 000	2 181 000	3 181 000	3 181 000	3 181 000	

SELITTEET TAULUKKON

Prosenttiosuus kertoo, paljonko kustannus on "Yhteensä –rivin" summasta (100%)

PALKAT

- vuonna 2024 palkkojen arvioitu nousevan alle 1 %/v
- viranhaltijamäärässä ei muutoksia vv.2022-2027
- eläköitymässä vuoteen 2027 mennessä 5 viranhaltijaa (per 9/2022). Vapautuvat virat täytetään.
- aloittavilla/uusilla viranhaltijoilla oletettavasti palkka on pienempi kuin vanhoilla työntekijöillä; lisäksi eläkemaksut nuoremmilla pienemmät
- VES:n mukaisiin palkankorotuksiin lisämääräraha LTAE:sta, ei ennakoitu taulukossa

VUOKRAT

Vuokran osalta muutos: uusi toimitila käyttöön alkuvuonna 2025

- 2025: uuden toimitilan vuokra 2 010 000 €/v. Lisäksi varaudutaan 4 kuukauden vuokraan vanhan toimitilan osalta (220 000 €, vuokra+sähkö 4 kk)
 - o Muuttoon varataan aikaa 6 kk. Senaatti-kiinteistöt vastaa 1-3 kuukauden osalta vanhan kiinteistön vuokratulusta muutosta johtuen. Tarkka kuukausimäärä ei tiedossa 26.9.2022
- 2023-2024 vuokrat nousevat 6,5 %/vuosi, tieto Senaatti-kiinteistöt 9/2022
- 2026 ja 2027 vuokriin laskettu 6,5 %:n korotus

PALVELUJEN OSTO

Aineiston vastaanotto ja lähettäminen keskeytetään arvion mukaan 8/2024, kun uudistilaan muuttoa ryhdytään valmistelemaan. Vaikutukset rahti- ja postikustannuksiin sekä muihin palvelujen ostoihin.

- toiminnot käynnistetään, kun muutto suoritettu ja valmius toiminnan käynnistämiseen (arvo 6/2025). Posti- ja rahtikustannukset sekä muu palvelujen osto, arviokustannus 2025-2027.

INVESTOINNIT

- 2025 uuden toimitilan käyttöönotto: irtokalustehankinnat 110 000 € ja muuttokustannus (kertaluonteinen palvelujen osto) 1 000 000 €

YHTEENSÄ: Varastokirjaston talousarvioesitys

SIIRTYY ED. VUODELTA: siirtomääräraha

OKM TAE

Opetus- ja kulttuuriministeriön Varastokirjastolle antama talousarvioesitys vuosille 2023-2026 sisältäen vuokraoaltuudet.

- Vuoden 2022 talousarvio sisältää valtuuslauseen seuraavasti: Varastokirjasto saa tehdä toimitilansa uuden vuokrasopimuksen siten, että siitä aiheutuva menojen lisäys on vuodesta 2023 alkaen vuositasolla enintään 500 000 euroa ja menojen lisäys vuositasolla vuodesta 2024 alkaen on enintään 1 500 000 euroa.
- Kehyspäättös vuosille 2023-2026 sisältää vuokrien lisämäärärahat seuraavasti: 500 000 euroa vuonna 2023 ja 1 500 000 euroa vuodesta 2024.
- OKM:n TAE2023 sisältää valtuuslauseen seuraavasti: Varastokirjasto oikeutetaan tekemään toimitilansa uuden vuokrasopimuksen siltä osin kuin vuoden 2022 talousarviossa myönnettyä valtuutta ei ole käytetty.